

Szkoła Podstawowa w Rakowie

Program
zajęć logopedycznych

Opracowała:
mgr Małgorzata Adamczyk

Wstęp

Logopedia-nauka zajmująca się kształtowaniem prawidłowej mowy, zapobieganiem powstawaniu wad wymowy, likwidowaniem błędów i korekcją wad a także nauczaniem mowy w przypadku jej braku lub utraty.

Hasło „Logopedia” i „Logopeda” kojarzą się najczęściej z dzieckiem o zaburzonej mowie.

Mowa jest często czynnikiem decydującym o kontaktach międzyludzkich, sukcesach zawodowych, miejscu w polityce itp. Jest ona bardzo delikatnym instrumentem i nawet niewielkie dysfunkcje odbijają się na niej niekorzystnie.

Poważniejsze zagrożenie może stanowić:

- nieprawidłowa ciąża

-trudny lub nieprawidłowy poród

-niższe oceny w skali APGAR

-brak podstawowych odruchów fizjologicznych(ssania, płaczu itp.)

Z badań psychologów, pedagogów i logopedów wynika że występuje korelacja między rozwojem ruchowym i mową. Jeżeli dziecko ma opóźniony rozwój ruchowy to najczęściej występują zagrożenia w rozwoju mowy.

Wśród zaburzeń mowy najczęściej spotykamy się z dyslalią(z gr.dys-zaburzenie, lalia-mowa= zaburzenie mowy)

Dzieci z zaburzeniami mowy funkcjonują w szkole zazwyczaj poniżej swoich możliwości. Świadome zaburzenia, cały swój wysiłek kierują na przebrnięcie przez wypowiedź, upraszczając jej treść i nie wyrażając w pełni swych myśli. Błędy popełnione w pisaniu kwalifikują ich pracę do najniższych ocen.

Wykpiwane i ośmieszane przejawiają z czasem niechęć do rówieśników i szkoły. Nie udzielają się społecznie, rzadko są akceptowane w zespołach rówieśniczych. Przykre doświadczenia wytwarzają poczucie mniejszej wartości, skłaniają raczej do unikania mówienia, wywołują lęk przed wypowiedaniem się.

Współczesny nauczyciel musi mieć świadomość, że jednym z najważniejszych celów edukacyjnych jest zapewnienie dzieciom optymalnych warunków rozwojowych. Wśród nich znajduje się umiejętność komunikatywnego posługiwania się językiem ojczystym w mowie i piśmie. To w przedszkolu i szkole dzieci mają doskonalić poprawność artykulacyjną, wyrazistość mówienia, wzbogacać słownik. Do nauczyciela należy rozpoznanie i zdiagnozowanie sytuacji i podjęcie prób terapii ewentualnie skierowanie rodzica z dzieckiem na terapię logopedyczną do specjalisty.

Terapia logopedyczna-całość specyficznych, zamierzonych oddziaływań ukierunkowanych na usunięcie wszelkich zakłóceń procesu porozumiewania się.

Cel główny terapii logopedycznej:

- poprawna artykulacja głosek
- poprawna pisownia i wymowa wyrazów w zakresie omawianych głosek

Cele szczegółowe:

- kształtowanie prawidłowej mowy poprzez korygowanie zaburzeń w zakresie strony fonetycznej, leksykalnej, gramatycznej
- stymulowanie opóźnionego rozwoju mowy
- doskonalenie wymowy już ukształtowanej
- wdrażanie do praktycznego wykorzystania nawyków poprawnej wymowy przyswojonej w toku ćwiczeń

Zadania:

- usprawnienie narządów mowy
- wywołanie głosek
- usprawnienie techniki czytania i pisania
- usunięcie wadliwych form realizacji dźwięków i wytworzenie na ich miejsce nowych prawidłowych,

Metody:

- ćwiczenia logopedyczne- oddechowe, fonacyjne, artykulacyjne, usprawniające motorykę i kinestezję narządów mowy.
- pokaz i wyjaśnianie ułożenia narządów artykulacyjnych
- mechaniczne układanie narządów artykulacyjnych za pomocą szpatułek
- odczytywanie mowy z ruchu ust
- wykorzystanie nieartykułowanych dźwięków lub czynności fizjologicznych do tworzenia nowych głosek(np. wibracje warg, chuchanie)
- kontrola wzrokowa, dotykowa
- fonogesty
- mowa wydłużona
- gesty umowne
- mówienie rytmiczne

Formy pracy:

- praca zbiorowa
- praca indywidualna
- praca grupowa

Plan pracy:

1.Prace organizacyjne: przygotowanie miejsca pracy, zebranie niezbędnych pomocy dydaktycznych.

2. Diagnoza logopedyczna- kwalifikowanie dzieci do zajęć logopedycznych, konsultacje z wychowawcami, założenie dokumentacji.

3. Ćwiczenia logopedyczne

-oddechowe: wyrabianie oddechu dla mowy, ćwiczenia oddechu przeponowego, wydłużenie fazy wydechowej, ćw. ekonomicznego zużycia powietrza i umiejętności synchronizowania pauz oddechowych z treścią wypowiedzi

- głosowe: wyrabianie właściwej tonacji, ćwiczenia umiejętności modulowania siły głosu i prawidłowego brzmienia głosek w sylabach, wyrazach, zdaniach, naśladowanie głosów.

-słuchowe: usprawnianie odbioru bodźców akustycznych, rozróżnianie głosek dobrze i źle wypowiedzianych.

- artykulacyjne: usprawnianie właściwego funkcjonowania narządów mowy, wywoływanie głosek w izolacji, utrwalanie ich poprawnej realizacji w wyrazach, zdaniach, nauka wierszy, piosenek z nasileniem głoski ćwiczonej.

-leksykalne: rozwijanie mowy poprzez opowiadanie historyjek obrazkowych, ilustracji, przeczytanego tekstu

4. Współpraca z wychowawcami, rodzicami. Instruowanie o sposobie korekcji mowy, pokaz ćwiczeń, informowanie o postępach

Diagnoza logopedyczna:

Badanie diagnostyczne rozwoju mowy dzieci przeprowadziłam w klasie I i II na początku roku szkolnego. Najpierw przeprowadziłam luźną rozmowę z każdym dzieckiem aby wychwycić tych, którzy wykazują nieprawidłowości w mowie. Następnie każde dziecko z zaburzeniem mowy za zgodą rodziców zostało zdiagnozowane przy pomocy kwestionariusza badania mowy. Dodatkowe informacje o dziecku zbierałam z różnych źródeł: od rodziców, z rozmowy z dzieckiem, z wychowawcą, z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.

Diagnoza logopedyczna obejmuje:

- badanie artykulacji głosek w izolacji
- realizację głosek w wyrazach
- badanie słuchu fonetycznego
- poziomą analizę głoskową i sylabową
- sprawność motoryki narządów mowy

Diagnoza zaburzeń logopedycznych

Imię dziecka	Rodzaj zaburzenia
Łukasz	-mowa powolna, cicha, -elementy nie płynności mówienia, częste „zacinanie” się, przed kontynuacją mowy dodawanie zwrot no... -słaba motoryka aparatu mowy: języka, warg, szczęki -wadliwa artykulacja głosek; cz- ć, r- gardłowe, f, w-brak
Marcin	- bardzo słaba motoryka języka, przerost wędzidełka, język porusza się tylko po dnie jamy ustnej przez co artykulacja niektórych głosek jest zniekształcona
Krystian	-wadliwa wymowa głoski –r r- gardłowe
Jakub	-wadliwa wymowa głosek: r-j, sz- s
Klaudia	-słaba motoryka aparatu mowy: języka, warg -tempo mowy szybkie -zgryz nieprawidłowy -nadpobudliwość psychoruchowa -wadliwa wymowa głosek:f, w –brak, fi-hi, sz-s, ź- z, cz-c, dź-dz
Paweł	-mała ruchliwość aparatu mowy -mowa przyspieszona -szczękościsk -wadliwa artykulacja głosek: sz-s, ź- z, cz- ś, c-s
Piotr	-mowa bezdźwięczna -wolne tempo mówienia -nosowanie -r- gardłowe
Anna	Wadliwa artykulacja: r- l, ź- ż, c- ć, cz- ć, dź- dż, -w mowie potocznej często mówi niezrozumiale pomimo wyćwiczonych niektórych głosek.

Program terapii

Terapie logopedyczną u wszystkich dzieci rozpoczynam od ćwiczeń wspomagających artykulację.

1. Ćwiczenia motoryki narządów mowy:

a) ćwiczenie języka

- pokazywanie języka tak jak to robią niegrzeczne dzieci
- zmija porusza żądłem(język długi, cienki, ruchliwy)
- robimy z języka szpilkę, zjeżdżalnię, łyżkę, łopatkę, rurkę
- picie mleka przez kota
- oblizywanie warg językiem
- języczek wędrowniczek-język wędruje w różne strony
- kłaśkanie
- lizanie lizaka, łyżeczki, ssanie cukierków

b) ćwiczenia warg

- usta wesole, smutne, obrażone
- wciąganie i wypychanie warg
- przygryzanie warg zębami
- gwizdanie
- rybi pyszczek
- całuski
- dzióbki ptasie

c) ćwiczenia policzków

- wypychanie policzków językiem
- baloniki
- wciąganie policzków do wewnątrz
- ryba łapie powietrze ustami

d) ćwiczenia podniebienia miękkiego

- ziewanie szeroko
- pogotowie- eo eo
- płukanie gardła
- chrapanie

2. Ćwiczenia oddechowe

- wydłużanie fazy wdechu i wydechu
- dmuchanie przez rurkę
- dmuchanie: długo-krótco, słabo-mocno
- wacanie kwiatów
- zdmuchiwanie różnych lekkich przedmiotów
- gwizdanie

3. Ćwiczenia słuchowe

- naśladowanie głosów różnych zwierząt, dźwięków z otoczenia

4. Wywoływanie głosek

WYWOŁANIE GŁOSKI „,r” –Jakub, Łukasz, Piotr , Krystian, Anna

Ćwiczenia przygotowujące-ćwiczenia narządów artykulacyjnych: wysuwanie języka do przodu- język wąski i szeroki, unoszenie języka szerokiego na górną wargę, za górne zęby, cofanie szerokiego języka wzdłuż podniebienia, kłaskanie językiem, mlaskanie, naśladowanie ssania cukierka czubkiem języka, masaż języka przez wysuwanie i wsuwanie go między lekko rozwarte zęby.

Ćwiczenia przygotowujące do wymawiania głoski „,r”- szybkie wymawianie głosek tttt, dddd, ttdt, tdntdn, tedu, tede, tedu. Przy wymowie tttt, dddd przesuwamy szybko palcem pod językiem pobudzając go do drgań. Dmuchiwanie papierka umieszczonego na czubku języka za górnymi zębami.

Ćwiczenia drobnych ruchów języka po podniebieniu wymawiając tr, tr.

Ćwiczenia w wypowiedzianiu słów:tedak, tdak itd.

Wywoływanie głoski „,r”- gdy słyszymy zbliżony dźwięk do r, ćwiczymy głosy tr, dr i wyrazy z tymi dźwiękami. Następnie Pr, kr, wr, fr, mr, Zr, Sr, źr z samogłoskami i w wyrazach.

Ćwiczenia r z samogłoskami.

Utrwalenie głoski r w wyrazach i w mowie potocznej.

Wywołanie szeregu głosek: f, f', w, w' - Klaudia, Łukasz

-Ćwiczenia narządów artykulacyjnych: języka, warg –cmokanie, naśladowanie królika, nadymanie policzków i wypuszczanie powietrza.

-demonstracja w lustrze układu narządów mowy

-dmuchiwanie z przyciśnięciem palcem dolnej wargi do dolnych zębów, aż do wytworzenia szczeliny.

-wymawianie sylab zaczynających się głoską f- fa, fo, Fe, fu, fy, afa, afo, afe, afu, afy, ofa,....

-wymawianie wyrazów z głoską f w nagłosie, śródgłosie, wygłosie.

-utrwalenie prawidłowej wymowy.

Następnie w podobny sposób ćwiczymy zmiękczenie f', w, w' jeśli nie nastąpi to samoistnie.

Wywoływanie szeregu głosek- s, z, c, dz- Klaudia, Paweł

„s”

-ćwiczenia przygotowawcze- wysuwanie języka do przodu – szeroki, wąski, w kształcie rynienki. Ułożenie języka za dolnymi zębami jak przy samogłosce a, cofanie języka w głąb jamy ustnej. Rozchylenie warg jak przy uśmiechu-wargi płaskie, przylegają do zębów.

-ćwiczenia w przeciąganiu w wymowie głoski s, w środku i na końcu wyrazu robimy przed nią pauzę aby prawidłowo ułożyć język. Mocne dmuchanie przy wymawianiu głoski s.

„z”

-układ narządów artykulacyjnych jak przy s tylko mniejszy strumień powietrza, pobudzamy do drgań struny głosowe.

„c”

-wymawianie początkowo t dodając przedłużenie s(tssss) , następnie stopniowo skracamy s , wycofujemy się z t i przechodzimy do wymowy c . Strumień powietrza-krótkie uderzenie.

„Dz”

-jak c tylko dźwięcznie.

-Utrwalenie całego szeregu w ćwiczeniach łącznych i różnicujących.

Wywołanie szeregu sz, ż, cz, dż- Paweł Jakub

-ćwiczenia usprawniające język i wargi- wysuwanie języka do przodu, unoszenie na górną wargę, za górne zęby, cofanie za wałek dziąsłowy, kierowanie w kąci ust, oblizywanie warg.

-pokaz dzieciom prawidłowego układu języka i warg- unieść język za górne zęby, zęby zewrzeć i wargi lekko wysunąć do przodu, i w tedy wymawiamy długo sz (szszsz). Następnie łączymy ją z samogłoskami.

Sz w śródgłosie – dzielimy najpierw wyrazy na sylaby np. ka-sza, później całościowo. W wygłosie – przeciągamy na końcu sz np.koszzsz.

Sz przed spółgłoskami – najpierw ją przeciągamy.

-ćwiczenia w różnicowaniu sz-s w wyrazach.

Ż, cz, dż – postępujemy podobnie jak przy sz.

Nosowanie- Piotr -ćwiczenia oddechowe, wdechy i wydechy nosem, likwidowanie nawyku kierowania powietrza w czasie mówienia przez jamę ustną

-uzyskanie drożności przewodów nosowych

-ćwiczenia motoryki narządów mowy-żuchwy języka

Procedury osiągnięcia celów:

Osiągnięcie celów zamierzam uzyskać poprzez odpowiednio dobrane treści, formy, metody. Na zajęciach będę stosować zasady stopniowania trudności, indywidualizacji, systematyczności.

Do pracy z dziećmi z wadami wymowy wykorzystam zestawy różnych obrazków, zestawy ćwiczeń do wywoływania głosek, śmieszne wierszyki, domina obrazkowe itp.

Ewaluacja

Ewaluacja programu odbywać się będzie poprzez:

- zapisy w dzienniku zajęć
- systematyczne obserwacje osiągnięć uczniów
- analizę tych osiągnięć
- postępy w nauce

Literatura

- K.Kozłowska- „Logopedia bliżej dziecka” wyd.uczelniane Kielce 2004
- K.Kozłowska- „Wady wymowy można usunąć” wyd. Ped ZNP Kielce 1998
- I.Styczek- „Logopedia” PWN Warszawa 1979
- G.Jastrzębowska- „Podstawy logopedii” wyd.Uniwersytetu Opolskiego 1996
- E.J.Lichota- „Terapia wad wymowy” Impuls Kraków 2006
- B.Dawczyk, I.Spychał- „Rerki, Kapki, Wafki, Szumki, Syczki”
- E.Chmielewska- „Zabawy logopedyczne i nie tylko” MAC Kielce 1996
- i inne